

vét. Durlachban született, 1754. december 15-én, ahonnan családjá Holicra költözött, s ott apja az udvari tulajdonú fehércserép, fazekas és kályhás műhely vezetője lett. Az üzem gyártmányai határainkon túl is sikert arattak kiváló minőségükkel és művészi kivitelükkel.

Holics híres hely volt, s bár szakemberei nagyrészt külföldiek voltak, az üzem magyar talajból, hazai hagyományokból nőtt ki, és folytatása volt az egyedül dolgozó kismesterek munkájának, tehetségének. A gyár Mária Terézia férjének, Lotharingiai Károlynak volt a tulajdona. 1743-tól 1827-ig működött. Művészies termékei a jómódú emberek körében, olcsóbb edényei a piacokon és vásárokon is keresettek voltak.

Kunyiék 1760-ban Tatán önállósították magukat, ahol az apa halála után a fiatal Kuny egy ideig rokonai segítséggel, majd egyedül vezette műhelyét. Budára 1784-ben települt, most már nagyobb tervekkel, bízva a fővárosi lehetőségekben. Még Tatán nőül vette a pesti Perczel család Erzsike nevű lányát. Műhelye és lakóháza a mai Krisztina körútnak a Táborrétre (a Vérmezőre) néző, az akkor fedetlen Ördögárok partján álló telken volt. Az esőzések idején különösen bővízű patakok üzemi célokra is hasznosította.

Kerámiai anyagokban, jóminőségű agyagban már ismert lelőhelyek voltak Budán. Salamon Ferenc történész írja: „Ó Buda Klasszikus földjét már kutatták Attila kincseiért, pedig fővárosunkhoz közelfekvő agyagtelepek nagyobb kincsforrások.” Valóban, Budán és Pesten ekkortájt már sok polgárjogú agyagiparos dolgozott. Kuny Domokos érdeme az volt, hogy ezt az ipar szakmai tudásával és művészetével igazán iparművészeti fokon fejlesztette tovább. A szorgalmas, bátran kezdeményező ember egyre új zománcokkal kísérletezett, szép for-

máival, színezésével, művészi festésével tette ismertté — most már magyar — gyártmányait.

Kuny Domokos már gyáros: fabrikájában a kézi munkán kívül már gépeket is használt, nagyobb munkáslétszámmal dolgozik, túllépve a céhrendszerben szabályozott kereteket és üzleti tevékenységet. Erre hatósági engedély és kiváltságok kellettek, melyekhez befolyásos pártfogói hozzásegítették.

Az akkori bécsi, holicai és tatai kerámiák szépség, finomság tekintetében álltak a versenyt a külföldi termékekkel, és féltve őrzött titkuk volt egy-egy újonnan kikísérletezett eljárás. Rangjuk és pénzük szerint versengtek a tehetősebb polgárok is szebbnél-szebb díszedényeikkel, cserépkályháikkal; s a mindennapi használatban is gyakori volt a keménycserép, a porcelán, az agyagedény; ebből készült sok díszóra, vagy a közönséges főzőedény, lábas, köcsög, pipa. Éppen ezért igen fontos volt a használatot kiálló zománc keresése.

Uralkodói adománylevelek biztosították a gyártási, szabadalmi és vásározási jogot.

A verseny sok kockázattal is járt. Amikor Kuny Domokos hosszadalmas, pénzt, fáradságot igénylő kísérletei után az ólom és ón nélküli új zománc gyártási eljárását kikísérletezte és a gyártás engedélyezésére szabadalmát a kormányzótanács elé terjesztette, akkor következett be eddigi sikeres életének végzetes csalódása. A patikaedények, étkezési, italtartási célt szolgáló edények ólomtartalmú zománca addig az egészségre ártalmas, alapanyaguk beszerzése pedig drága volt. Ezt helyettesítő ártalmatlan festő és zománczó anyagot keresett — és talált. Találmányának és benyújtott szabadalmának ez volt a lényege. A pesti egyetem bírálatra kijelölt szakemberei — ki tudja, milyen okokból — elutasító szakvéleményt adtak. (Amint

később bebizonyosodott, eljárása használható volt, az eddiginél olcsóbb és anyaga ártalmatlan.)

A fáradhatatlan Kuny mindent elkövetett fennmaradásáért. Áruinak kelendőségét hirdetésekkel is segítette. 1809-ben a Pester Zeitungban ajánlja firmáját Dominik von Kuny KK Majolika Geschirr Fabrikant aláírással, a vásárok és piacok meghódításáért. Küzdelme majolikaiparunk egyik legérdekesebb fejezete. Szabadalmát az iparpártoló József főherceg, akkori nádor is támogatta. Erre az időre esik az udvari érdekltségű bécsi és tatai majolikagyárak gazdasági krízise. Kunynak 5000 forint segélyt adott Brunshwik József gróf, országbíró, Pest vármegye főispánja, aki lelkes műgyűjtő volt és Kunyval személyes kapcsolatban állt.

A Helytartótanács 1812-ben tárgyalta a szabadalmi fellebbezést. A rehabilitálás, melyet Ferenc József is jóváhagyott, bizony későn érkezett. Az anyagi gondok, az igazságtalosan folytatott harca annyira megviselték Kuny egészségét, hogy a döntésről már egy bécsi kórház ápoltságként értesült. Gyára megszűnt, vagyonát elárverezték, gellérthegyi és rózsadombi szőlőjét lefoglalták krisztinavárosi házával együtt — az adósságok kiegyenlítésére.

A Kuny Domokos-féle majolikák ma már féltve őrzött, muzeális értékek. (A Kiscelli Múzeumban és az Iparművészeti Múzeumban igen szép példányok találhatóak belőlük.)

Kuny Domokos 1822-ben halt meg a bécsi kórházban. Sikeres éveiben társadalmi szerepe, jótékonyága ismertté tették a nevét. A krisztinavárosi plébánia krónikájában is szerepel az adakozók között. Vállalkozókedvű, kitűnő szaktudású ember volt, aki — bár német anyanyelvű, francia származású — a magyar kerámiaipar javára hasznosította tudását, és ipartörténetünkben is jelentős helyet érdemelt ki. **Bélay István**

